

Krajina - vrednota in dediščina za prihodnost

Krajinska politika Slovenije

1 Uvod

Krajina je naša skupna dediščina in razvojni vir, del individualne, družbene in narodne identitete. Je odraz preteklega razvoja, rabe prostora, varstva narave in kulturne dediščine, tradicij in vrednot, blagostanja in kriz ter pomemben dejavnik naše skupne prihodnosti. Krajina je ena ključnih prepoznavnih značilnosti države in kot taka pomemben nacionalni simbol. Vitalna, naravno ohranjena, negovana in urejena krajina krepi prepoznavnost, kakovost, privlačnost ter uporabno in dejansko vrednost prostora in nepremičnin. Krajina v medsebojnem prepletanju s poselitvenimi območji in morjem sooblikuje prostor.

Slovenija je v letu 2003 ratificirala Konvencijo Sveta Evrope o krajini¹, po kateri izraz krajina pomeni *»območje, kot ga zaznavajo ljudje in katerega značilnosti so plod delovanja in medsebojnega vplivanja naravnih in/ali človeških dejavnikov«*. Definicijo povzema tudi Zakon o urejanju prostora.

Glede na stopnjo preoblikovanosti različnih prvin in lego slovenskih krajin jih lahko razvrstimo na pretežno naravno, kulturno in urbano oz. mestno krajino.

Slovenska Ustava določa pravico posameznika do kakovostnega okolja, kamor lahko prištevamo tudi kakovostne krajine in njihovo ohranjanje ter odgovorno in premišljeno poseganje v prostor.

V Sloveniji je krajina obravnavana iz posameznih vidikov v različnih resornih dokumentih, politikah, zakonih, programih, strategijah in upravljavskih načrtih, vse od normativne in strateške do izvedbene in upravljske ravni. Vendar obravnava krajine v posameznih dokumentih večinoma ostaja v sektorskih okvirih, manjka pa celovit in medresorsko povezan ter usklajen pristop.

S Krajinsko politiko država vzpostavlja celovit okvir za povezano varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine na vseh ravneh. Krajinska politika v skladu s Konvencijo Sveta Evrope o krajini vzpostavlja dejanske možnosti za *»izražanje splošnih načel, strategij in smernic pristojnih organov z javnimi pooblastili, na podlagi katerih se lahko sprejemajo posebni ukrepi za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin«* in se nanaša na vse krajine, na tiste na naravnih, podeželskih, mestnih in primestnih območjih kakor tudi na krajine na kopenskih in morskih območjih ter celinskih vodah. Krajinska politika je zaveza države za

¹ Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o krajini, https://www.uradni-list.si/_pdf/2003/Mp/m2003074.pdf

dejavno usklajevanje različnih vidikov načrtovanja, upravljanja, razvoja in varstva, ki temelji na dobrem in povezanem delovanju deležnikov za ustvarjanje sinergij in preprečevanje razvrednotenja krajine.

2 Namen in cilji Krajinske politike Slovenije

Namen Krajinske politike Slovenije vzpostaviti celovit okvir za povezano in vključujoče varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine in njen dolgoročni in vsestransko skladen, kakovosten in vzdržni razvoj v luči izboljšanja kakovosti življenja prebivalstva ter za povezovanje, koordinacijo in usklajevanje pričakovanj, ciljev in ukrepov različnih področij in deležnikov.

S krajinsko politiko:

- vzpostavljamo trden, vseobsežen, trajen in hkrati odziven, dobro koordiniran in vključujoč okvir za sistematično varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine;
- uresničujemo obvezo iz Evropske konvencije o krajini in Protokola na področju varstva narave in urejanje krajine Alpske konvencije ter se tako pridružujemo prizadevanjem evropskih držav za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajini;
- krepimo povezavo med kakovostjo krajine, okoljem in človekovimi pravicami ter zdravjem prebivalstva, kot je to navedeno v Reykjavíski deklaraciji o Svetu Evrope in okolju ter Strategiji Sveta Evrope o okolju, ki poudarjata, da je pravica do čistega, zdravega in trajnostnega okolja človekova pravica ter da ohranjanje, upravljanje in načrtovanje krajine prispeva k družbeni in posameznikovi blaginji s tem pa k izboljšanju javnega zdravja in zmanjševanje javnih stroškov za zdravje;
- uresničujemo zastavljene cilje Agende za trajnostni razvoj do leta 2030 na področju ohranjanja in izboljšanja naravnih virov in procesov v krajini, z okrepljenimi prizadevanji za ohranjanje narave in kulturne dediščine, zagotavljanjem vzdržne pridelave hrane, ter bolj učinkovitim prilagajanjem krajine v odprtem prostoru in v naseljih na podnebne spremembe in na njene vse pogostejše in intenzivnejše izredne vremenske pojave, kot so suše, poplave, plazovi, toplotni otoki v naseljih, orkanski veter;
- prispevamo k odpornosti naselij na podnebne spremembe in zagotavljamo višjo kakovost in varnost bivanja ter s kakovostnim načrtovanjem krajine dosegamo blaženje ekstremnih vremenskih pojavov na zdravje in počutje prebivalcev ter varnost okolja in nepremičnin.
- prispevamo k ohranjanju in razvoju kakovostne krajine in s tem prispevamo k viziji »kakovostno življenje za vse« in ciljem Strategije razvoja Slovenije 2030²;
- prispevamo k udejanjanju vizije, krepitvi prostorske identitete in prepoznavnosti naselij in krajine, načrtovanju in upravljanju zelene infrastrukture in zelenih sistemov, v skladu s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050³ (v nadaljnjem besedilu ReSPRS 2050);
- uresničujemo temeljna načela urejanja prostora in prostorsko identiteto v skladu z zakonom s področja urejanja prostora ter drugih zakonov, v katerih je ohranjanje naravne, kulturne, kmetijske krajine njihov pomemben cilj ali pomembno področje za doseganje ciljev.

² Strategija razvoja Slovenije 2030 (Vlada RS, 2017) vključuje cilje: zdravo in dejavno življenje, dostojno življenje za vse, konkurenčen in družbeno odgovoren podjetniški in raziskovalni sektor, nizkoogljično krožno gospodarstvo, trajnostno upravljanje naravnih virov, zaupanja vreden pravni sistem ter varno in globalno odgovorno Slovenijo; [Strategija razvoja Slovenije 2030.pdf](#)

³ Resolucija o strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050 (U. l. RS, št. 72/23), [Vsebinska Uradnega lista | Uradni list](#)

2.1 Slovenska krajina – stanje, potrebe in priložnosti

Lega Slovenije na stičišču Alp, Sredozemlja, Panonske nižine in Dinaridov, se odraža v podnebni in geomorfološki pestrosti, biotski raznovrstnosti, raznolikosti krajinskih regij ter pestrosti krajin, kar je velika razvojna »prednost«/ prepoznavnost/ Slovenije v primerjavi z drugimi državami EU. Človek se je tem naravnim pogojem prilagajal že od prazgodovine, si v njih urejal življenjske pogoje ter hkrati z rabo in vzdrževanjem tudi sam prispeval k oblikovanju pestre krajine in značilnih krajinskih vzorcev v prostoru.

V novejši zgodovini so na razvoj slovenske krajine vplivale predvsem spremembe v tehnologiji rabe in obdelave kmetijskih zemljišč, širše družbene okoliščine ter razvoj, zaradi katerega upada zanimanje za tradicionalno kmetijstvo in se življenje zgošča v urbanih središčih. Danes se tem dejavnikom pridružujejo še podnebne in demografske spremembe, globalizacija in težnja po udobju življenja in dobičkonosnosti rabe prostora, ki niso naklonjene značilni drobni parcelaciji zemljišč in manj produktivni rabi, temveč spodbujajo gospodarsko uspešnejšo monokulturno in intenzivno rabo. Dodatno se v krajino umešajo tudi obsežni energetski, prometni in komunalni objekti ter novi bivalni, proizvodni, kmetijski in tudi oglaševalski objekti, ki pogosto negativno vplivajo na kakovost, bivalno ugodje ter podobo in ekološke funkcije slovenske krajine.

V nasprotju s hitrim razvojem poselitve in infrastrukturnih sistemov ter intenzifikacijo kmetijstva predvsem na ravninskih območjih, pa se na odmaknjenih in težje dostopnih območjih, kjer so razmere za kmetijstvo in življenje težje, še vedno nadaljuje zaraščanje in odseljevanje prebivalcev v urbana območja. Pomemben dejavnik spreminjanja krajine so tudi spremenjen način življenja in razvoj gospodarstva, krepitev terciarnih dejavnosti, turizma in pomena prostega časa. V prihodnje bo pri urejanju, varstvu in upravljanju krajine vedno večji izziv predstavljalo soočanje s podnebnimi spremembami, nujnostjo ohranjanja kmetijskih zemljišč, preprečevanja njihovega zaraščanja in zagotavljanja pogojev za pridelavo hrane ter spodbujanjem rabe obnovljivih virov energije, kar vse bo povzročalo preoblikovanje in preurejanje krajine v vseh njenih razsežnostih in pomenih.

Analiza slovenske prostorsko načrtovalske prakse⁴ kaže, da je krajina v prostorskih aktih obravnavana zelo nepovezano, različno in pogosto pomanjkljivo, predvsem pa premalo celostno. To je posledica preohlapnih predpisov ter pristojnosti in organizacije dela na področju urejanja prostora, zlasti pa v odsotnosti jasno določenih pravil, meril in obvezujočih vsebin. Posledično so številni posegi v prostor izvedeni neustrezno, prav tako so pomanjkljivi tudi merila in pogoji vzdrževanja in upravljanja krajine.

Kljub številnim razvojnim pritiskom in spremembam slovenska krajina zagotavlja kakovostno bivalno okolje in je pomemben razvojni potencial države, regij, občin, poslovnih subjektov in posameznikov. Ohranjene izjemne krajine, prepoznavne krajinske prvine in vzorci so ključni nosilci prostorske identitete in prepoznavnosti Slovenije. Čeprav je na splošni, načelni ravni (ter v javni razpravi) zaznati visoko stopnjo zavedanja o pomenu urejene in kakovostne krajine, pa je pri posameznih prostorskih odločitvah in ravnanjih krajina kot kompleksen prostorski sistem pogosto zapostavljena, posamezni deležniki pa ravnaajo v nasprotju s splošno izraženimi vrednotami. Za preseganje tega razkoraka prebivalci Slovenije, lastniki nepremičnin, strokovnjaki in raziskovalci, nosilci urejanja prostora in drugi deležniki ter odločevalci na različnih področjih in ravneh potrebujemo krajinsko politiko, ki nas bo vodila in nam pomagala delovati bolj celovito in povezano ter bo spodbujala odgovorno ravnanje s slovensko krajino. Z uveljavitvijo krajinske politike bo omogočeno, da bomo lahko vsi skupaj dolgoročno zagotavljali kakovostne krajine v skupno dobro in javno korist ter učinkovito presegali posamezne sektorske in lastniške interese z namenom ohranjanja krajinskih kakovosti. Da bi to dosegli, je nujno, da krajina kot kompleksna prostorska in kulturna vrednota in produkt družbe postane vodilo odločanja o razvoju v

⁴ [Analiza obstoječega sistema načrtovanja, varstva in upravljanja krajine v Sloveniji | Krajinska politika](#)

prostoru ter skrbno spremljanega in pretehtanega ravnanja. Takšno ravnanje zahteva stalen razvoj znanja na področju varstva in razvoja krajine ter krepitev ozaveščenosti, izobraževanja in razumevanja njene vloge v splošni in ciljni javnosti.

2.2 Vodila Krajinske politike Slovenije in želeno stanje krajine

Krajinska politika povezuje tri področja, ključna za celovito obravnavo krajine: varstvo krajine, načrtovanje krajine in upravljanje krajine. Dejavnosti varstva, načrtovanja in upravljanja krajine se izvajajo na različnih resornih področjih in administrativnih ravneh, vzporedno ali zaporedno, za doseganje skupnih ciljev in želenega stanja na področju krajine pa je nujen dobro koordiniran in učinkovit sistem, ki povezuje vsa tri področja.

Varstvo krajine

Varstvo krajine je varstvo vseh krajin, predvsem pa izjemnih krajin ter prepoznavnih krajinskih vzorcev in prvin, tako da se ohranja ali izboljšuje značaj krajine. Varstvo krajine se uveljavlja v okviru: varstva narave in kulturne dediščine, z ukrepi varstva; prostorskega načrtovanja, z optimizacijami rešitev v postopkih umeščanja posegov ali prostorskih ureditev v prostor; ter pri odločanju med lokacijskimi in tehnološkimi variantami in presojanju vplivov na okolje. Izvaja se na osnovi stalnega spremljanja sprememb v krajini tudi s sprejemanjem in izvajanjem aktov o varstvu izjemnih krajin in zavarovanju posameznih območij ter krajinskih vzorcev in prvin, pa tudi z vključevanjem krajinskih vsebin v ukrepe v programskih ali upravljaljskih dokumentih posameznih resorjev, ki omogočajo varstvo krajine.

Načrtovanje krajine

Načrtovanje krajine se izvaja na osnovi stalnega spremljanja sprememb v krajini s pripravo in sprejemanjem prostorskih strateških in izvedbenih aktov, ki na podlagi ustreznih strokovnih podlag določajo strateške usmeritve, namensko rabo prostora in prostorske izvedbene pogoje za umeščanje v prostor in izvajanje dejavnosti v krajini ter so neposredna podlaga za podrobnejše načrtovanje prostorskih ureditev, strokovno projektiranje prostorskih ureditev in izdajanje dovoljenj za poseganje v prostor ter kakovostno izvedbo.

Upravljanje krajine

Upravljanje krajine vključuje usmerjanje rabe in vzdrževanje krajine. Izvaja se v okviru upravljanja z naravnimi viri (gozdovi, vode, kmetijska zemljišča, mineralne surovine), varovanimi in zavarovanimi območji narave, zelenimi površinami in drevesi v naseljih ter z aktivnim izvajanjem določil prostorskih aktov. Zlasti pri upravljanju kmetijskih zemljišč in gozdov upravljanje vključuje številne deležnike (poleg institucionalnih upravljalcev tudi lastnike zemljišč), poteka pa na podlagi ugotavljanja dejanskega stanja, upravljaljskih načrtov resornih služb, skladno z razvojnimi programi in načrti, finančnimi ukrepi ter ukrepi zemljiške politike.

2.3 Želeno stanje krajine

Želeno stanje krajine je presek med strokovnim ovrednotenjem krajinskega značaja, družbeno-ekonomskimi procesi ter pričakovanji družbe glede kakovosti in vloge krajine, ki jih želimo uveljavljati. Opredeli in uresničuje se v okviru načrtovanja, varstva in upravljanja krajin na podlagi strokovnih podlag in posvetovanja z javnostjo. Poleg ohranitve in vzdrževanja izjemnih krajin nacionalnega pomena vključuje zeleno stanje tudi ohranjanje prepoznavnosti krajine ter premišljeno in strokovno podprto usmerjanje prilagajanja krajine zaradi družbenih izzivov.

2.4 Temeljni cilji krajinske politike

Upoštevanje stanja krajine in mednarodnih zavez so temeljni cilji Krajinske politike Slovenije:

1 Povečanje celovite in povezane skrbi za krajino za večjo kakovost bivanja, prilagajanje na podnebne spremembe, gospodarski razvoj in krepitev prepoznavnosti

Zavedanje o pomenu krajine in njene raznovrstnosti je pomembno za duševni in telesni razvoj posameznika in družbe, za pozitiven in odgovoren odnos do krajine, za uveljavljanje krajine v sistemu vrednot ter oblikovanje posameznikov in narodove identitete, za uresničevanje človekovih pravic – vključno s pravico uživanja kakovostnih krajin – in demokracije na področju urejanja prostora z namenom doseganja trajnostnega razvoja.

Za varstvo in razvoj krajine je pomembno, da se v vseh fazah njenega urejanja upošteva kompleksen, večpomenski in večfunkcionalni značaj krajine. Z organizacijskimi in drugimi ukrepi se povežejo vsi vidiki urejanja in deležniki, povezani s krajino, tako da se razvija skladna raba, ohranjata biotska raznovrstnost in krajinska pestrost ter zagotavljajo možnosti kakovostnega življenja, dela in uživanja krajin.

Za uresničevanje človekovih pravic - vključno s pravico uživanja kakovostnih krajin in zdravega bivalnega okolja, in demokracije na področju trajnostnega prostorskega razvoja je pomembno:

- okrepiti zavedanje o pomenu krajine in njene raznovrstnosti za duševni in telesni razvoj posameznika in družbe,
- vzpostaviti pozitiven in odgovoren odnos do krajine, uveljavljanje krajine v sistemu vrednot ter posameznikov in narodove identitete,
- pozornost posvetiti vsem krajinam in si prizadevati za celovit in povezujoč pristop.

Za preprečevanje nadaljnjega razvrednotenja krajine ter ohranjanje njene prepoznavnosti in privlačnosti ter potencialov za konkurenčen razvoj in kakovost bivanja je pomembno:

- okrepiti načrtovanje prostorskega razvoja v krajini z upoštevanjem razvojnih in varstvenih vidikov, vključno z možnostmi za krepitev odpornosti krajine v odprtem prostoru in v naseljih na podnebne spremembe;
- izvajati sistematično spremljanje (monitoring) sprememb v krajini;
- dosledno izvajati presojo vplivov na krajino;
- zagotoviti skladen razvoj podeželja, rabe in vzdrževanja krajine, omejevanje razpršene poselitve ter sankcioniranje nelegalnih posegov v prostor.

2 Posodobitev predpisov in strateških dokumentov za uresničevanje celovitih rešitev in globalnih zavez na področju urejanje krajine

Kot podpisnica Evropske konvencije o krajini in Protokola »Varstvo narave in urejanje krajine« Konvencije o varstvu Alp želi Slovenija izboljšati njihovo izvajanje ter se tako pridružiti prizadevanjem evropskih držav na področju varstva, upravljanja in načrtovanja krajin, da krajina dobi družbeno priznano vlogo. S tem namenom je treba:

- vključiti in ustrezno obravnavati vsebine in procese načrtovanja, varstva in upravljanja krajine v vseh relevantnih strateških razvojnih dokumentih;
- oblikovati predloge za nadaljnjo pripravo, spreminjanje in dopolnjevanje prostorske, gradbene in povezane sektorske zakonodaje na področju krajine, tako da se ustrezno uveljavijo njena kompleksna naravna, kulturna in ekonomska vrednost in pomen;
- predpisati obvezne strokovne podlage za načrtovanje, varstvo in razvoj krajine in vzpostaviti sistem za njihovo upoštevanje v prostorskih aktih na vseh ravneh urejanja prostora (državni, regionalni in lokalni) ter
- omogočati in spodbujati povezovanje med resorji in ukrepi na področju načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.

3. Uveljavitev in učinkovito izvajanje sistema varstva, načrtovanja in upravljanja krajine

Prizadevanje v zvezi z varstvom in razvojem krajine mora biti sistemsko urejeno, ciljno usmerjeno ter kontinuirano in koordinirano, od državnih, regionalnih do lokalnih deležnikov in ravni. Zato se:

- okrepi strokovno službo na državni ravni, pristojno za krajino, ki bo imela vlogo nosilca urejanja prostora in ključnega deležnika za doseganje preglednega in usklajenega varstva, načrtovanja in upravljanja krajine med sektorji ter ravni;
- izvaja sistematično spremljanje stanja in trendov ter sprememb krajine v državi (v okviru spremljanja prostorskega razvoja);
- zagotovi javno dostopne informacije o krajini na enem mestu v okviru prostorsko informacijskega sistema ministrstva ali na drug institucionalno sprejemljiv način.

4. Zagotovitev strokovnih temeljev za udejanjanje varstva, načrtovanja in upravljanja krajine ter za kakovostne prostorske rešitve, zlasti:

- poenotiti strokovno izrazoslovje na področju krajine;
- zagotoviti javno dostopne in redno posodabljene podatke o krajinski regionalizaciji, o krajinskem značaju, prepoznavnosti krajin in izjemnih krajinah ter usmeritvah za urejanje krajine kot obveznih strokovnih podlagah v odločevalskih in načrtovalskih procesih;
- oblikovati okvirne smernice za varstvo, načrtovanje in upravljanje zaokroženih krajinskih območij in omogočiti njihovo sistemsko uporabo oz. izvajanje;
- pripraviti navodila, smernice, priporočila in priročnike ter vzorčne primere in primere dobre prakse za obravnavo krajine v prostorskem načrtovanju, presojanju vplivov na krajino, varstvu, načrtovanju, razvoja in projektiranju ter upravljanju;
- sprejeti uveljavljene mednarodne standarde na področju krajinsko-arhitekturnega projektiranja kot obvezne standarde;
- vključiti izhodišča krajinske politike v resorne politike, strategije in programe na vseh ravneh ter spodbujati medsebojno resorno usklajevanje od strateške do operativne ravni za doseganja ciljev krajinske politike in zagotavljanje sinergij med področji, ki vplivajo na krajino.

5 Dvig zavedanja o pomenu krajine kot skupne vrednote: ozaveščanje, izobraževanje in aktivna vloga prebivalstva

Za izboljšanje razmer v krajini so ključni:

- izobraževanje in ozaveščanje ter vključevanje javnosti v urejanje prostora,
- povečevanje zavedanja vsega prebivalstva o pomenu krajine in dvig splošne izobrazbe o krajinskih tematikah,
- zagotavljanje izobraževanja institucionaliziranih deležnikov, krajinskih arhitektov ter prostorskih načrtovalcev,
- vključevanje krajinskih tematik v izobraževalni sistem osnovnih in srednjih šol,
- povečan obseg medijske obravnave krajinskih vsebin in
- spodbujanje povezovanja prizadevanj posameznikov, društev, zbornic, inštitutov ter fakultet za kakovostne krajine.

6 Zagotovitev virov za izvedbo ukrepov za izvajanja Krajinske politike Slovenije

V skladu s priporočili Odbora ministrov Sveta Evrope se načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine podpre s pomočjo sredstev javnih skladov. Za izvajanje ukrepov krajinske politike se izoblikuje finančni okvir v katerem so pregledno in operativno učinkovito povezani razpoložljivi javni in zasebni viri, namenjeni:

- povezovanju sredstev za kmetijske in prehranske politike, odpornosti in podnebja, kulturne politike ter gospodarskih dejavnosti, ki na krajino vplivajo ali jim je krajina razvojni vir, na način, da bo krajina integrirana v finančne okvire teh politik;
- vzdrževanju in obnavljanju krajinske inventarizacije in vrednotenja, spremljanju stanja krajine;
- upravljanju krajine (vzdrževanju, obnovi, izboljšanju razvrednotenih območij, prilagajanju krajine na podnebne spremembe);
- raziskavam, ozaveščanju in promociji Konvencije Sveta Evrope o krajini in krajinske politike;
- vzdrževanju izjemnih krajin in ohranjanje prepoznavnosti ter ekoloških vrednosti krajine;
- vzpostavitvi mehanizmov za kakovostno načrtovalsko prakso v projektiranju odprtega prostora;
- vzpostavitvi mehanizmov za urejanje, upravljanje in vzdrževanje zelenih površin in dreves v naseljih ter pravnih podlag in minimalnih standardov za izvajanje obvezne gospodarske javne službe za urejanje in vzdrževanje javnih zelenih površin.

3 Ukrepi za doseganje temeljnih ciljev krajinske politike

Ukrepi so razvrščeni v pet sklopov: (1) organizacijski okvir, (2) orodja za varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine, (3) spremljanje stanja in nadzor, (4) ozaveščanje, izobraževanje, razvoj stroke in dobre prakse ter (5) finančni mehanizmi.

3.1 Organizacijski okvir

3.1.1 Organizacijska struktura in pristojnosti za izvajanje krajinske politike

Za izvajanje krajinske politike so pristojni organi z javnimi pooblastili in drugi deležniki, ki delujejo na področju prostorskega načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.

To so:

- ministrstvo, pristojno za prostor in naravne vire, je odgovorno za celostno urejanje krajine, za izvajanje Konvencije Sveta Evrope za krajino, za oblikovanje krajinske politike in akcijskih načrtov, usklajevanje ukrepov na področju urejanja prostora, varstva narave in upravljanja voda, sodelovanje in povezovanje z drugimi resorji, ustanovami na vseh administrativnih ravneh ter ima vlogo nosilca urejanja prostora za krajino, na operativni ravni se aktivnosti izvajajo v okviru direktorata, pristojnega za prostor in graditev;
- ministrstvo, pristojno za kulturo in kulturno dediščino, je odgovorno za vključevanje ukrepov krajinske politike na področju varstva dediščinske kulturne krajine v programe s področja kulture in varstva kulturne dediščine ter sodeluje kot nosilec urejanja prostora za ti področji;
- ministrstvo, pristojno za okolje in za presojo vplivov na okolje, je odgovorno za obravnavo krajine v presoji vplivov na okolje;
- ministrstvo, pristojno za podnebje, je odgovorno za vključevanje varstva in razvoja krajine v politiko in ukrepe blaženja vzrokov in posledic podnebnih sprememb ter za premišljene odporne rešitve v urbani, kulturni in naravni krajini;
- javni zavodi in (med)sektorske državne in regionalne strokovne in svetovalne službe, ki so pristojni za koordinacijo sektorskih ukrepov v praksi, predvsem pa zaradi neposrednega stika z lastniki in drugimi akterji v krajini, ki upravljajo (vzdržujejo) krajino in udeležujejo rešitve;
- lokalne skupnosti oziroma občine, ki imajo pristojnost za urejanje prostora na lokalni ravni ter za izvajanje nadzora nad skladnostjo izvajanja negradbenih posegov v prostor in s tem tudi odgovornost za uveljavljanje Konvencije in izvajanje Krajinske politike ter ozaveščanje in svetovanje lastnikom zemljišč;
- Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije in Inženirska zbornica Slovenije, ki sta ključnega pomena za razvoj stroke in dobre prakse načrtovanja in graditve, skrbita za strokovno usposabljanje, kakovost strokovnih rešitev, s katerimi se načrtujejo posegi v krajino, zagotavljata zahtevane standarde kakovosti planov, projektov in načrtov, zagotavljata ustrezno izvajanje strokovnih licenc, v skladu s standardi in normativi stroke (licenca A, KA in P) ter skrbita za visoko strokovno etiko;
- društva in nevladne organizacije, ki delujejo v javnem interesu na področju urejanja prostora, varstva okolja, ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine, upravljanja voda in druga strokovna društva, imajo pomembno vlogo pri razvoju stroke, ozaveščanju javnosti in zagovorništvu javnega interesa ter pri pripravi sistemskih rešitev ali ob konkretnih (okoljsko/prostorsko/krajinsko spornih) situacijah;

- Univerze, visokošolski zavodi, višje strokovne in srednje ter poklicne šole ter javni inštituti s področij krajinske arhitekture, prostorskega načrtovanja, urbanizma, arhitekture, agronomije, gozdarstva, ekologije in varstva narave, geografije, geologije, pedologije, antropologije, sociologije, prostorske psihologije, geodezije, gradbeništva, evidentiranja prostora, geoinformacijskih sistemov, ki skrbijo za izobraževanje, raziskovalno delo in razvoj znanja na različnih področjih, povezanih s krajino, ter njegovega prenosa v prakso.

Za izvajanje krajinske politike na strateški, medresorski in operativni ravni je treba okrepiti koordinacijo in sodelovanje med resorji ter drugimi institucijami, ki imajo pomembno vlogo za udejanjanja krajinske politike.

Ukrepi

- Okrepitev službe, pristojne za krajino v okviru ministrstva, pristojnega za prostor, ki operativno skrbi za izvajanje Krajinske politike, skrbi za koordinacijo z drugimi resorji, opravlja funkcijo nosilca urejanja prostora za krajino tako v postopkih urejanja prostora kot tudi presojanja vplivov na krajino ter zagotavlja podporo na področju krajine medresorski delovne skupini pod vodstvom ministrstva, pristojnega za prostor.
- Izvajanje Načrta za izvajanje Resolucije o Strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050 (U. l. RS, št 53/25).
- Zagotovitev sredstev za financiranje raziskav, ozaveščevalnih in promocijskih akcij Konvencije Sveta Evrope o krajini ter Krajinske politike Slovenije.

3.1.2 Izboljšanje koordinacije resornih ukrepov

Krajino upravljajo številni in zelo različni izvajalci del in nalog na področju rabe in vzdrževanja, od institucij do posameznikov, ki so zelo številni zlasti v kmetijstvu. Sektorji, ki jim krajina predstavlja razvojni vir, razpolagajo tudi z različnimi finančnimi mehanizmi. Če se njihovo izvajanje nanaša na krajino, morajo smiselno izpolnjevati zahteve iz prostorskih aktov, s čimer tudi dejansko prispevajo k njihovem izvajanju. Pri tem izvajalci delujejo v okviru sektorskih predpisov in so zato omejeni na pristojnosti s svojega področja oziroma območja in lastništva, kar lahko vodi v neusklajenosti ali celo nasprotja z drugimi deležniki, nesporazume ter posledično v pomanjkljivo upravljanje ali celo razvrednotenje krajine. Zato je treba izboljšati koordinacijo upravljanja krajine na vseh ravneh in na celotnem ozemlju države, regij in občin.

Ukrepi

- Oblikovanje interdisciplinarne svetovalne službe za krajino na regionalni ravni oziroma zagotovitev povezanega delovanja obstoječih svetovalnih in upravljavskih služb (npr. kmetijske svetovalne službe, revirne gozdarske službe, konservatorske službe, službe za varstvo narave, službe za upravljanje voda, službe za urejanje javnih zelenih površin v naseljih idr.), ki bo, v koordinaciji s službo, pristojno za krajino na državni ravni, skrbela za celovito in v reševanje konkretnih problemov usmerjeno svetovanje na terenu.
- Zagotavljanje izobraževanja svetovalcev za krepitev ustrezne obravnave krajinskih vsebin pri upravljanju.
- Uveljavitev skupnih celovitih ukrepov in povezanih sektorskih ukrepov, ki bodo v krajini omogočili učinkovito uresničevanje širših ciljev in zahtev iz prostorskih aktov ter drugih ukrepov, vključno z ukrepi na področju blaženje podnebnih sprememb in prilagajanja nanje.
- Vzpostavitev dobro koordiniranega in preglednega sistema ukrepov (aktualni projekti, zaključeni projekti, aktualni finančni mehanizmi, izobraževanja, razpisi, obveščanje o možnostih in

omejitvah v lokalnem okolju in pri upravljalcih), kot pomoč udeležencem pri urejanju prostora, za povečanje učinkovitosti upravljanja.

3.1.3 Podatki in informacije

Vse informacije, povezane s krajino, se zbirajo na enem mestu v okviru službe za krajino na pristojnem ministrstvu, da se omogoči pregleden in enostaven dostop do vseh pomembnih vsebin s področja varstva, načrtovanja in upravljanja krajine ter finančnih mehanizmov in drugih upravljalških ukrepov, povezanih s krajino.

Ukrep

- Zagotovitev osrednje informacijske točke za urejanje krajine na pristojnem ministrstvu za strokovno in splošno javnost.

3.2 Orodja za varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine

Nekatera prostorsko-načrtovalska orodja za urejanje krajine so že opredeljena (krajinska zasnova, druge strokovne podlage za urejanje krajine, načrt krajinske arhitekture, idr.), vendar niso ustrezno izkoriščena. Ta orodja se dosledneje uporablja, bolje medsektorsko poveže med seboj in uskladi ter uvede še nekatera nova.

3.2.1 Krajinski terminološki slovar

Ustrezno definirano izrazoslovje je osnova delovanja vsakega strokovnega področja. Zaradi različne, v nekaterih primerih celo zavajajoče uporabe izrazov v zvezi s krajino v področnih predpisih (zakonskih in podzakonskih) in praksi se v postopkih prostorskega načrtovanja in upravljanja pojavljajo nesporazumi, nerazumevanje ali napačno tolmačenje (predvsem novih strokovnih izrazov) ter zato tudi težavna usklajevanja na širokem polju urejanja prostora.

Ukrepa

- Priprava krajinskega terminološkega slovarja in njegovo redno dopolnjevanje kot odziv na strokovne in terminološke novosti.
- Uveljavitev ključnih strokovnih pojmov s področja obravnave krajine - v prostorskem načrtovanju, upravljanju, varstvu, izobraževanju, ozaveščanju ter v predpisih in resornih dokumentih.

3.2.2 Krajinska regionalizacija, tipologija in karakterizacija

Slovenija je v letu 1998 pripravila prvo Regionalno razdelitev krajinskih tipov Slovenije s katero je kot ena prvih evropskih držav ovrednotila krajino na celotnem ozemlju države. V letu 2024 je bila končana njena posodobitev in nadgradnja, vanjo pa je bila vključena tudi analiza prepoznavnosti krajine ter prenovljeni seznam izjemnih krajin. Prenovljena krajinska regionalizacija je ključna referenca in izhodišče za načrtovanje, varovanje in upravljanje krajine in je prosto dostopna na spletu⁵, ne nadomešča pa potrebne podrobne analize krajine in pričakovanih sprememb ter zelenega stanja krajine v okviru posameznih prostorsko-načrtovalskih procesov na konkretnih območjih.

⁵ [Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji - posodobitev 2024](#)

Ukrep

- Uveljavitev prenovljene krajinske razdelitve kot temeljne strokovne podlage za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine ter kot splošna smernica nosilca urejanja prostora za krajino na vseh ravneh prostorskega načrtovanja in presojanja vplivov.

3.2.3 Prostorsko načrtovanje in graditev objektov

Prostorsko načrtovanje je ključno orodje varstva, načrtovanja in upravljanja krajine. V zakonskem okviru manjkajo temeljne zahteve in vsebine glede krajine v okviru zagotavljanja sistema celovitega urejanja prostora tako pri prostorskem načrtovanju kot tudi graditvi in umeščanju objektov. Na ravni strateških prostorskih aktov zakonodaja narekuje zasnove zelenih sistemov regij in naselij ter krajinske zasnove za zaokrožena krajinska območja ali za varovana območja s področja narave in kulturne dediščine, če to zahtevajo akti o zavarovanju, ne zahteva pa celovite obravnave krajine od strateške do izvedbene in upravljalvske ravni. Krajinske zasnove, ki se izdelujejo za regionalne prostorske plane, bodo podale pomembne izkušnje za praktično uveljavljanje krajinske zasnove kot obvezne strokovne podlage za prostorske akte s katerimi lahko nadgradimo obravnavo krajine. Z ustreznimi dopolnitvami prostorske in povezane sektorske zakonodaje se lahko preseže dosedanje ozko resorno načrtovanje in izboljša medresorsko usklajevanje ter zagotovita ustrežnejše vrednotenje in regulacija krajine pri pripravi strateških in izvedbenih aktov na vseh ravneh. V okviru priprave prostorskih aktov na lokalni in regionalni ravni se občine spodbuja k pripravi strokovnih podlag za krajino, s poudarkom na analizi krajinskih vzorcev in prvin, ki določajo krajinski značaj in njegovo prepoznavnost, ter opredelitvi želenega stanja in ukrepov za njegovo doseganje. Za spodbujanje trajnostnega in kakovostnega urejanja odprtega prostora je treba okrepiti pripravo krajinsko-arhitekturnih rešitev. Država in občine sodelujejo z upravnimi organi v sosednjih državah pri pripravi programov za izboljšanje čezmejnih krajin na obmejnih območjih.

Ukrepi

- Opredelitev strokovnih podlag za obravnavo krajine v odprtem prostoru in na poselitvenih območjih, izoblikovanje sistema za celovit prenos krajinskih vsebin v prostorske akte in projektno dokumentacijo, uvedba ukrepov za učinkovitejše upoštevanje prostorskih aktov pri vseh posegih v prostor ter za povezovanje resorjev in ukrepov na področju upravljanja krajine.
- Priprava splošnih smernic za urejanje krajine v prostorskem načrtovanju in projektiranju ter pri izvajanju upravljalvskih nalog na področju krajine.
- Dopolnitev prostorske zakonodaje na način, da se uveljavijo obveza izdelave strokovnih podlag za krajino v prostorskih aktih, opredelitve želenega stanja za posamezne krajine.
- Določitev meril za določanje prepoznavnosti krajine in izjemnih krajin (nacionalnega/državnega pomena) Slovenije ter usmeritev za opredelitev prepoznavnosti krajin na regionalni in lokalni ravni ter krajin regionalnega in lokalnega pomena v Uredbi Vlade RS o podrobnejših pravilih urejanja prostora ob uporabi prenovljene krajinske regionalizacije.
- Priprava podzakonskega predpisa, priročnika z usmeritvami ali navodil o vsebinah, podrobnosti in načinu priprave strokovnih podlag ter o načinu priprave strokovnih podlag in prostorskih aktov, ki obravnavajo krajino ali posege, ki lahko pomembno vplivajo na krajino (vrednotenje krajin in opredelitev želenega stanja krajin, krajinska zasnova, zeleni sistem, zelena infrastruktura, odlok o urejanju podobe naselij, javnih površin z drevesi, in krajine).
- Zagotovitev pravne podlage za varstvo in vzdržen razvoj izjemnih krajin in za krajinsko prepoznavna območja.

- V gradbeni zakonodaji uveljavitev obveznosti izdelave projektne dokumentacije za urejanje javnih površin ter opredelitev prostorskih ureditev in posegov, za katere je obvezen načrt krajinske arhitekture.
- Izvajanje podpore občinam pri uveljavljanju krajinskih zasnov v okviru občinskih prostorskih aktov ter načrtov krajinske arhitekture v projektni dokumentaciji v obliki navodil, svetovanj in izobraževanj.

3.2.4 Presoja vplivov na krajino v okviru presoje vplivov na okolje

Predpisi s področja varstva okolja sicer določajo (celovito) presojo vplivov na krajino, vendar pa je predvsem celovita (strateška) presoja vplivov na okolje (CPVO), ki bi lahko bila dobro orodje varstva krajine, danes slabo izkoriščena in precej neučinkovita na tem področju. Za izdajo mnenja o ustreznosti okoljskih poročil in sprejemljivosti vplivov plana na krajino ni pristojnega nosilca urejanja prostora. Zato je tudi obravnava krajine v presojanju vplivov na okolje zgolj obrobna, krajina pa je na ta način zapostavljena in neustrezno obravnavana in posledično so v prostoru, okolju vidni/zaznani vplivi degradacij krajin. V letu 2022 je bil na podlagi Ciljnega raziskovalnega projekta izdelan priročnik za presojo vplivov na krajino v okviru postopkov PVO. Njegova vsebina je smiselno prenosljiva tudi na raven okoljskega poročila (CPVO). Skupaj s prenovljeno krajinsko regionalizacijo v letu 2024 daje celovito podlago za obravnavo krajin v presojah vplivov na okolje na vseh ravneh dokumentov.

Ukrepi

- Integracija postopkov prostorskega načrtovanja in (celovitega) presojanja vplivov na okolje/krajino ter preoblikovanje (celovite) presoje vplivov na okolje/krajino v opravilo, ki ima pomembno vlogo pri optimiziranju prostorsko načrtovalskih odločitev.
- Zagotovitev aktivnega sodelovanja službe, pristojne za krajino, v postopkih presoje vplivov na okolje in celovite presoje vplivov na okolje s pripravo mnenj o ustreznosti okoljskih poročil in mnenj o sprejemljivosti vplivov planov na krajino.

3.2.5 Ohranjanje krajinskega značaja, prepoznavnosti krajin in izjemnih krajin

Ohranjenost krajinskega značaja posameznih krajinskih območij je eden ob bistvenih ciljev pri urejanju prostora. Za opredelitev značaja krajin so pomembni predvsem prepoznavni krajinski vzorci in krajinske prvine, zato jih je treba ohranяти, nadgrajevati in obnavljati.

Na nacionalni ravni se prednostno varujejo izjemne krajine ter nacionalna prepoznavnost na podlagi prenovljene krajinske regionalizacije (2024), ki se jih pravno uredi z uredbo Vlade RS o podrobnejših pravilih urejanja prostora. V procesih prostorskega načrtovanja se lahko določijo krajine, pomembne na regionalni ali lokalni ravni ter območja prepoznavnih značilnosti, ki se jih varuje z določili prostorskih aktov in z instrumenti varstva na lokalni ravni.

Krajina se z različnimi ukrepi varuje tudi na področju ohranjanja narave skozi določitev krajinskih naravnih vrednot, krajinskih značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti in v okviru zavarovanih območja po predpisih o ohranjanju narave, ter kot dediščinske kulturne krajine po predpisih o varstvu kulturne dediščine; in kot krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti z ukrepi kmetijske politike.

Usmeritve za varstvo krajine se upoštevajo pri prostorskem načrtovanju, presojanju vplivov na okolje, ki naj dosledno vključuje tudi presojo na krajino, projektiranju in dovoljevanju posegov v krajino in pri upravljanju krajin.

Ukrepi:

- Priprava akcijskega programa za prepoznavne krajine in izjemne krajine.
- Spodbujanje priprave odlokov o urejenosti naselij in krajine na lokalni ravni.
- Priprava uredbe vlade o izjemnih krajinah in nacionalni prepoznavnosti
- Prenova in dopolnitev nabora dediščinskih kulturnih krajin na podlagi predpisov o varstvu kulturne dediščine.
- Vključitev izjemnih krajin in prepoznavnosti krajine v sektorske načrte upravljanja
- Spodbujanje deležnikov na lokalni in regionalni ravni k pripravi skupnih programov ter ukrepov za usklajevanje pri prekrivanju pravnih režimov, ki se nanašajo na krajine, neskladnih ali nasprotnih v prostoru.
- Vključitev območij izjemnih krajin in prepoznavnih krajinskih vzorcev in prvin med upravičena območja za ohranjanje, obnovo ter ponovno vzpostavljanje krajinskih značilnosti z instrumenti kmetijske politike, politiko varstva narave in politiko varstva in upravljanja voda.

3.2.6 Oblikovanje in upravljanje mestne krajine

Zelene površine, drevesa in druge krajinske strukture v mestih in naseljih so nepogrešljivi elementi urbane krajine, pomembne za kakovost življenja prebivalcev, za omilitev podnebnih ekstremov, ter so pomembni nosilci prepoznavnosti posameznih delov naselja ali celote. Ohranjanje zelenega odprtega prostora ter kakovostne nove krajinske ureditve so pomemben del načrtovanja mestne krajine, ki zahteva celovit strokovni pristop. V obdobju porasta nepredvidenih vremenskih dogodkov je ključno njihovo redno in sistematično vzdrževanje, kakor tudi načrtovanje novih oziroma dopolnjevanje z novimi krajinsko-arhitekturnimi ureditvami saj to lahko bistveno prispeva k prilagajanju naselij na podnebne spremembe. Zelene površine in drevesa ter drugi odprti prostori naselij, ki se nanje ali na zaledje naselij navezujejo, se načrtno povezuje v zelene sisteme naselij, ki kot zelena infrastruktura opravljajo številne ekosistemske storitve za prebivalstvo, biotsko raznovrstnost, ponikanje odvečne padavinske vode ter uravnavanje podnebnih ekstremov. Pozitivno vplivajo na zdravje in počutje prebivalstva ter imajo socialno, kulturno in simbolno vlogo. Posebno vlogo v naseljih imajo javno dostopne zelene površine z drevesi, zato je pomembna krepitev njihovega strokovnega načrtovanja in vzdrževanja. Zlasti drevesa na raščenem terenu imajo pomembno vlogo pri blaženju učinkov podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, na primer, zmanjšujejo vplive vremenskih pojavov, izboljšujejo kakovost zraka, omogočajo zadrževanje in kroženje vode, senčijo površine in dvigujejo biotsko pestrost v naseljih. Kljub temu, da se zavest o koristi posameznih dreves in drevesnih sestojev v naseljih krepi, se v praksi še vedno izvajajo nepremišljene, nestrokovne in škodljive odločitve, ki so med drugim posledica pomanjkljivega znanja pri ravnanju z drevnino in drugo vegetacijo ali pomanjkanje sistemske zaščite dreves na javnih ter drugih površinah.

Ukrepi:

- Priprava podrobnejših navodil za načrtovanje zelenih sistemov v naseljih ter ravnanje z drevesi v naseljih in zunaj njih.
- Priprava pravnih podlag za zaščito dreves, strokovno vzdrževanja vegetacije in za ureditev obvezne lokalne gospodarske javne službe na področju urejanja in vzdrževanja javnih površin, s poudarkom na zelenih površinah in drevesih.
- Vzpostavitev in krepitev rednega izobraževanja prostorskih načrtovalcev, inženirjev in izvajalcev gradbenih del ter služb za urejanje in vzdrževanje zelenih površin in dreves.

- Ozaveščanje in spodbujanje prebivalcev in lastnikov za odgovornejše ravnanje z zelenimi površinami in drevesi v zasebni lasti.
- Spremljanje sprememb zelenih površin v naseljih in vzpostavitev ustreznih evidenc.

3.2.7 Resorni razvojni programi in drugi dokumenti

Resorji oziroma posamezni sektorji se vključujejo v procese prostorskega načrtovanja in graditve kot nosilci urejanja prostora s svojimi smernicami in mnenji, pa tudi z razvojnimi pobudami in programi, z svojimi ukrepi in delovanjem pa še dodatno prispevajo k urejanju krajine. Vse večja je potreba po učinkovitem usklajevanju resorjev v postopkih prostorskega načrtovanja in upravljanja krajine. Upravljanje je bistvenega pomena za uresničevanje določil prostorskih načrtov in pogojev varstva krajine ter ciljev in načel, zapisanih v strateških dokumentih države, regij in lokalnih skupnosti. Za doseganje želenega stanja krajine so nujne smernice za resorje za usmerjanje ukrepov v ohranjanje krajinskih kakovosti in sanacijo razvrednotenih krajinskih območij, za vrednotenje krajine, usmerjanje prostorskega razvoja in koordinacijo načrtovanja ter izvajanje resornih ukrepov preko upravljavskih in drugih resornih načrtov.

Ukrepi:

- Priprava usmeritev za vključitev pogojev varstva, upravljanja in načrtovanja krajine v resorne dokumente.
- Vključitev krajinskih vsebin v resorne dokumente.

3.2.8 Sodelovanje in partnerstva v skupnih programih upravljanja krajine

Vključevanje splošne in zainteresirane javnosti v procese prostorskega načrtovanja in graditve je pomemben del demokratičnih procesov v družbi tudi na področjih upravljanja, varstva in upravljanja krajine, h katerim Evropska konvencija o krajini v 5. členu, točka c spodbuja pogodbenice k vključevanju deležnikov pri opredeljevanju in izvajanju krajinske politike.

Poleg povezovanja resorjev na državni ravni je za upravljanje krajine ključno tudi povezovanje različnih deležnikov na lokalni ravni. Lokalne skupnosti imajo posebno vlogo pri dejavnejši obravnavi krajinskih vsebin, razširjanju pomena krajine in ustreznem upravljanju za doseganje želenega stanja krajine na območju svojih občin. Formalno vzpostavljene pravne oblike načrtovanja, varstva in upravljanja krajine, ki se izvajajo na lokalni ravni, se lahko okrepi s tvornim in prostovoljnim sodelovanjem posameznih, javnih in zasebnih udeležencev procesov varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, ki lahko takšno sodelovanje tudi formalizirajo z dogovorom.

Ukrepi:

- Spodbujanje nove organizacijske kulture na področju prostorskega načrtovanja in upravljanja izjemnih krajin.
- Spodbujanje povezovanja na lokalni ravni za vprašanja upravljanja krajin, kot je na primer vzpostavitev medresorske delovne skupine na ravni občine ali širših razvojnih partnerstev z lastniki, prebivalci, zainteresirano civilno družbo in organizacijami.
- Razvoj in promocija dobrih praks na področju aktivnega vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja in upravljanja krajine.
- Finančni ukrepi in strokovna pomoč države na lokalni in regionalni ravni kot spodbuda za sodelovanje pri pripravi in izvedbi skupnih programov upravljanja krajine.

3.3 Spremljanje stanja in nadzor

Dobro poznavanje stanja v prostoru je temeljni pogoj za oblikovanje in spremljanje učinkovitosti ukrepov na vseh področjih. V Sloveniji se spremljanje stanja prostorskega razvoja izvaja redno na nacionalni ravni na podlagi zakonsko opredeljenega sistema spremljanja stanja prostorskega razvoja. Na vsaka štiri leta se pripravi Poročilo o prostorskem razvoju Slovenije. Prav tako se redno spremlja stanje okolja v okviru Kazalcev okolja v Sloveniji. Treba je opredeliti kazalnike, s katerimi bo v obe poročili vključeno tudi spremljanje stanja krajine. V krajini se dogajajo številni posegi in procesi, ki vplivajo na krajinski značaj in prepoznavnost krajine, nad katerimi bi bilo treba okrepiti nadzor.

Ukrepi:

- Opredelitev kazalnikov za spremljanje stanja krajine v sistemu spremljanja stanja prostorskega razvoja in okolja.
- Vključitev krajine v poročila o prostorskem razvoju Slovenije ter Kazalce okolja v Sloveniji.
- Okrepiti delovanje inšpektorata RS za naravne vire in prostor na področju krajine ter zagotovitev sodelovanja s preostalimi inšpektorati, ki imajo posredne pristojnosti za krajino.

3.4 Ozaveščanje, izobraževanje, razvoj stroke in dobre prakse

Odbor ministrov Sveta Evrope v priporočilih v zvezi s promocijo zavedanja o pomenu krajine prek izobraževanja izpostavlja prispevek Konvencije Sveta Evrope o krajini k uresničevanju človekovih pravic in demokracije z namenom trajnostnega razvoja ter poudarja pomen in raznovrstnost krajine za duševni in telesni razvoj oziroma zdravje posameznikov in družbe. V Sloveniji je treba okrepiti zavedanje v strokovni in širši javnosti o pomenu in vrednotah krajine in o dobrih praksah ter izboljšati vključevanje vidikov urejanja krajine v izobraževalne procese.

3.4.1 Ozaveščanje

Ozaveščanje strokovne in širše javnosti o krajinskih temah ter prostorskih vsebinah, ki vključujejo tudi krajino, se izvaja v okviru rednih aktivnosti ministrstva, pristojnega za urejanje prostora ter preko drugih institucij. Med aktivnosti ministrstva sodijo redna organizacija Meseca prostora v oktobru, vsakoletna Urbana konferenca, letni cikli Pogovori stroke (od 2024 dalje) za vzpostavljanje stalnega strokovnega dialoga, ter javni razpisi za sofinanciranje projektov promocije in ozaveščanja na področjih urejanja prostora, arhitekture, krajinske arhitekture in urbanizma, ter izvajanje podpore projektom zelene infrastrukture s sredstvi kohezijske politike 2021-2027. Pomemben prispevek k ozaveščanju o krajini predstavlja tudi dejavnost Društva krajinskih arhitektov Slovenije, ki vsako leto v aprilu organizira Mesec krajinske arhitekture, v katerem s številnimi dogodki in razstavami opozarja na aktualne krajinske teme ter spodbuja javno razpravo o vlogi in pomenu krajine in se aktivno odziva na strokovno problematiko, nepravilnosti ter spodbuja strokovni dialog in interdisciplinarni pristop. Izvajalo je tudi izobraževalno ozaveščevalni projekt o krajinah Slovenije na predšolski in osnovnošolski ravni z naslovom »Mi urejamo krajino« (2004-2005), ki je prejelo mednarodno priznanje Sveta Evrope 2010-2011.

Za učinkovitejše ozaveščanje je obstoječe aktivnosti treba dodatno okrepiti in nameniti več pozornosti povečevanju pomena in zavedanja o krajini kot skupni dobrini družbe in posameznikov ter spodbujanju odgovornega ravnanja z njo tako v izjemnih, prepoznavnih ali vsakdanjih krajinah Slovenije.

Ukrepi

- Promocija in spodbujanje predstavljanja primerov dobre prakse in opozarjanje na neustrezna ravnanja v krajini (tudi v okviru poročil o prostorskem razvoju države, regij in občin).

- Spodbujanje medijskih objav, strokovnih novic s konferenc in dogodkov o načrtovanju, varstvu in upravljanju krajine.
- Spodbujanje projektov ozaveščanja in vključevanja javnosti v procese načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.
- Spodbujanje delovanja in krepitev vloge društev, inštitucij, ki delujejo na področju odgovornega urejanja prostora ter načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.

3.4.2 Izobraževanje in raziskovanje

Za spodbujanje trajnostnega in odgovornega odnosa do krajine ter večje prepoznavnosti njenega pomena je treba okrepiti vključevanje krajinskih vsebin v izobraževalne procese na osnovno in srednje šolski ravni ter spodbujati oblikovanje pozitivnega odnosa do krajinske dediščine v širši javnosti. Posebna pozornost se nameni izobraževanju strokovne javnosti in rednemu seznanjanju s primeri dobre prakse, tako da se zagotovijo celovitost znanj ter krepí razumevanje naravnih in družbenih procesov, načela krajinskega načrtovanja, varstva in upravljanja krajine. Za izvajanje krajinske politike so pomembna tudi temeljna in aplikativna znanja s področja načrtovanja, varstva in upravljanja krajine. Okrepiti jih je treba na področju izzivov, ki jih prinašajo podnebne spremembe, in tudi drugi izzivov, ki jih izpostavlja ReSPRS 2050. Potrebujemo načine, ki lahko ponudijo učinkovite in dolgoročne pristope, s poudarkom na prilagajanju krajin in krajinskih in povezanih načrtovalskih rešitev na izzive tako v odprti krajini kot tudi v naseljih.

Ukrepi:

- Okrepiti krajinske vsebine v izobraževanih programih vrtcev, osnovnih in srednjih šol
- Uveljavitev strokovno usklajenih vsebin v izobraževalnih programih na vseh ravneh.
- Povečanje obsega krajinskih vsebin v stalnem poklicnem usposabljanju v okviru Zbornice za arhitekturo in prostor – ZAPS, krepitev izvajanja licenc projektantov s področja krajinske arhitekture.
- Preveritev možnosti za ustanovitev raziskovalne institucije na področju načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.
- Spodbujanje in financiranje raziskav ter vzpostavljanje podatkovnih baz na področju načrtovanja, varstva in upravljanja krajine. Vključevanje rezultatov raziskav v prakso na področju varstva, razvoja, načrtovanja in upravljanja krajine.

3.4.3 Promocija, primeri dobre prakse, nagrade

Za uveljavljanje krajinske politike se omogočijo in spodbuja oblikovanje, razvoj in uveljavljanje dobre prakse na vseh področjih obravnave krajine. Ti primeri se sistematično promovirajo v strokovni in širši javnosti, hkrati pa se mora zagotavljati njihova javna dostopnost. Kot osrednji nosilec aktivnosti na tem področju se uveljavi služba, pristojna za krajino, ki skrbi za sprotno vrednotenje in objavljanje primerov dobre prakse (navodil, priporočil, priročnikov, vzorčnih primerov za obravnavo krajine) v prostorskem načrtovanju, pri presojanju vplivov na okolje in v projektiranju. Poleg tega služba zagotavlja promocijo (npr. prek medijskih objav, tako s predstavitvijo dobrih praks kot z opozarjanjem na neustrezne rešitve (primere) kot kritika slabe prakse) in nagrajevanje najboljših primerov. Dodatno se spodbuja izvajanje ciljno usmerjenih projektov, ki prispevajo k razvoju in uveljavljanju inovativnih pristopov pri načrtovanju, varstvu in upravljanju krajine.

Ukrepi:

- Medijsko promoviranje primerov dobre prakse ter zagotovitev ustreznih znanj in ozaveščenosti na strani medijev.
- Spodbujanje sodelovanja strokovnih združenj, občin, društev in izobraževalnih ustanov pri promociji nagrad in širjenju dobrih praks.

- Izbor kakovostnih del za slovenske candidature za nagrado Sveta Evrope, ki bodo konkurenčne na evropski ravni.
- Promocija nagrade Sveta Evrope za krajino kot zgled in pomoč pristojne službe za krajino kandidatom pri pripravi prijav.
- Vzpostavitev nagradnega sklada za nacionalno nagrado za kakovostno delovanje na področju varstva, načrtovanja in upravljanja krajine.
- Podpora predstavitvam primerov dobre prakse, nagrajenih projektov ter izmenjavi izkušenj med deležniki.

3.5 Finančni mehanizmi

Za izvajanje krajinske politike je ključen strateški ukrep zagotovitev systemskega financiranja kot orodja za aktivno upravljanje najdragocenejše dobrine – edinstvene in raznolike krajine, ki je ključna za kakovost življenja, nacionalno prepoznavnost in trajnostni razvoj. Tak pristop je v skladu s priporočili Odbora ministrov Sveta Evrope v zvezi z oblikovanjem javnih skladov za krajino. Ker tak instrument še ne obstaja, se preverijo možnosti za njegovo oblikovanje kot podpora učinkovitejšemu načrtovanju, varstvu in upravljanju krajine z namenom izboljšanja kakovosti življenja prebivalstva. Ob upoštevanju usmeritev za urejanje zavarovanih in posebnih krajinskih območij pa se finančne podpore/spodbude, danes poznane predvsem v okviru kmetijskih politik, ohranjanja narave in podnebne politike, lahko uveljavljajo tudi kot zaveza varstva, vzdrževanja in celovitega upravljanja krajine. ,

Zlasti ukrepi za varstvo, obnovo in trajnostno upravljanje krajine, ki prispevajo k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam, se lahko štejejo kot upravičeni ukrepi za financiranje iz Podnebnega sklada v skladu z 30. členom Podnebnega zakona. Zato se Krajinska politika Republike Slovenije pri pripravi programov in projektov usklajuje z metodologijo za uvrščanje ukrepov v program porabe sredstev Podnebnega sklada, zlasti glede prispevka k podnebnim ciljem, dodatnosti in sinergij z drugimi področji v skladu z merili Podnebnega zakona. Pri presoji 'dodatnosti' ukrepov se bo v skladu z metodologijo upoštevalo zlasti, ali predlagani krajinski ukrepi presegajo obstoječe zakonske zahteve in standardne prakse ter prinašajo merljivo dodano vrednost pri doseganju podnebnih ciljev, ki sicer ne bi bila realizirana.

Ministrstvo, pristojno za prostor, v sodelovanju z ministrstvom, pristojnim za podnebje, zagotavlja vključevanje krajinskih ukrepov v štiriletni program Podnebnega sklada. Vključevanje krajinskih ukrepov v program Podnebnega sklada hkrati podpira načelo 'pravičnega prehoda' iz 3. točke šestega odstavka 30. člena Podnebnega zakona, saj z ustvarjanjem zelenih delovnih mest na podeželju in izboljšanjem kakovosti bivalnega okolja prispeva k socialno uravnoteženemu prehodu v podnebno nevtralno družbo.

